

Nr 83.

Ankom till riksdagens kansli den 24 mars 1938 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-
gående beställning av viss flygmateriel m. m.*

(1:a avd.)

I proposition nr 149 har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med det i berörda statsrådsprotokoll anförda och inom ramen av de i samma protokoll angivna kostnadsberäkningarna föranstalta om träffande av avtal rörande beställning av flygmateriel för leverans under budgetåren 1939/40—1942/43, dels ock till vissa förskott å flygmaterielleveranser å riksstatens fjärde huvudtitel under F. Flygvapnet: flygmateriel för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 7,325,000 kronor.

I fråga om genomförandet av den år 1936 beslutade nya flygvapenorganisationen förutsattes enligt försvarsbeslutet, att uppsättningstiden skulle utgöra sju år med början den 1 juli 1936 samt att flygmaterielens anskaffning borde såväl under uppsättningstiden som jämväl därefter ske genom successiv anskaffning och förnyelse av materielen i enlighet med materielplan, som borde fastställas av Kungl. Maj:t.

En sådan materielplan för flygvapnet som i riksdagsbeslutet förutsatts har sedermera, efter förslag av flygförvaltningen, genom Kungl. Maj:ts beslut den 16 oktober 1936 fastställts att i huvudsak lända till ledning för anskaffning och förnyelse av flygmateriel under budgetåren 1936/37—1942/43, d. v. s. under flygvapnets uppsättningstid.

Vad beträffar särskilda utskottets vid 1936 års riksdag uttalande om att materielanskaffningen borde ordnas på ett sådant sätt, att utvecklingen av en inhemsk flygindustri därigenom möjliggjordes och underlättades, hava, efter det den nyssberörda materielplanen fastställts och för att enligt densamma avsedd tillverkning av flygplan inom landet skulle kunna äga rum, åtgärder vidtagits för ökande av den inhemska flygindustriens tillverkningsförmåga. Kungl. Maj:t bemyndigade nämligen den 13 mars 1937 flygförvaltningen att med Aktiebolaget Förenade Flygverkstäder träffa avtal i huvudsaklig överensstämmelse med ett av flygförvaltningen avgivet förslag till kontrakt rörande leverans av flygplan, och dylikt avtal har sedermera avslutats mellan flygförvaltningen och nämnda bolag.

I underdånig skrivelse den 21 februari 1938 har *flygförvaltningen* framlagt kostnadsberäkning avseende flygmateriel och vapen för budgetåren 1939/40—1942/43. Kostnadsberäkningarna giva vid handen, att, för att flygvapnet skall kunna uppsättas i enlighet med 1936 års försvarsbeslut samt flygplanen och flottiltjerna förses med en tidsenlig utrustning, för budgetåren 1939/40—1942/43 erfordras ett sammanlagt belopp av 66,204,000 kronor, mot i försvarsbeslutet för ändamålet beräknade 44,695,000 kronor, vartill dock borde läggas ett belopp av cirka 1,000,000 kronor från under budgetåren 1936/37—1938/39 utgående materielanslag, vilket belopp avsetts för anskaffning av materiel, som skulle levereras under nu ifrågavarande uppsättningsperiod. För genomförande av uppsättningsplanen erfordrades alltså för budgetåren 1939/40—1942/43 ytterligare sammanlagt (66,204,000 — 45,700,000 =) 20,504,000 kronor.

Under förutsättning att viss förskottslikvid kunde åstadkommas, kunde en prisreducering motsvarande räntekostnaderna — 262,000 kronor — verkställas. Det för en dylik förskottslikvid, som borde erläggas under budgetåret 1938/39, erforderliga beloppet uppginge enligt gjorda beräkningar till sammanlagt 8,325,000 kronor, varifrån emellertid borde dragas förenämnda belopp om 1,000,000 kronor. För budgetåret 1938/39 borde sålunda anvisas ett anslagsbelopp av 7,325,000 kronor. Kostnadsökningen för den å budgetåren 1939/40—1942/43 fallande materielleveransen utgjorde således, under förutsättning att de nu nämnda anslagsmedlen ställdes till förfogande redan för budgetåret 1938/39, (20,504,000 — 262,000 =) 20,242,000 kronor.

Orsakerna till den uppkomna kostnadsökningen vore att söka huvudsakligen i följande förhållanden. Nya tekniska hjälpmedel hade tillkommit, vilka oundgängligen erfordrades, om flygmaterielen rätt skulle kunna utnyttjas. Vidare hade den fortgående tekniska utvecklingen i avseende å själva flygplanens utformning och konstruktion medfört, att deras anskaffning väsentligt fördyrades. Ökningen i materielkostnader och arbetslöner medförde ock en avsevärd stegring av anskaffningskostnaderna, vilken sammanlagt kunde uppskattas till 25 procent å de tidigare beräknade priserna. Hänsyn måste jämväl tagas till det förhållandet, att den avsedda tillverkningen genom en inhemsk flygindustri, vilken till att börja med saknade speciell erfarenhet på området, i och för sig medförde ökade anskaffningskostnader.

Slutligen har flygförvaltningen framhållit vikten av att de från leverantörerna föreliggande anbuden snarast kunde antagas.

Chefen för försvarsstaben hade biträtt de av flygförvaltningen anförda synpunkterna, i den mån de berörde försvarsstaben, och hade i detta sammanhang anført, att det vore av största vikt, att 1936 års försvarsordning i vad den avsåge flygvapnet genomfördes planenligt utan dröjsmål.

Flygförvaltningens skrivelse utmynnade i en framställning om att Kungl. Maj:t måtte dels hos riksdagen utverka bemyndigande att låta flygförvaltningen i enlighet med i skrivelsen närmare angivna grunder och inom ramen av den i ärendet åberopade kostnadsberäkningen träffa de avtal rörande anskaffning eller beställning av för leverans under budgetåren 1939/40—1942/43 enligt materielplanen avsedd flygmateriel, vilka erfordrades för

anskaffningarnas planenliga genomförande, dels ock föreslå riksdagen att för förskott å den ifrågavarande materielanskaffningen för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 7,325,000 kronor.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att enligt de beräkningar, som nu inom flygförvaltningen slutförts rörande de ekonomiska förutsättningarna för fullföljande av 1936 års försvarsbeslut i vad detsamma avser flygvapnets materielanskaffning under de fyra sista uppsättningsåren, budgetåren 1939/40—1942/43, de enligt försvarsbeslutet beräknade kostnaderna för denna materielanskaffning skulle komma att överskridas med ett belopp av sammanlagt över 20 miljoner kronor.

Av nämnda kostnadsökning belöper enligt beräkningarna huvuddelen eller cirka 11.2 miljoner kronor på rena prisstegringar å materiel och arbetslöner. I övrigt hänför sig kostnadsökningen till andra faktorer, främst den snabba tekniska utvecklingen i avseende å såväl flygplanens konstruktion och beskaffenhet som de tekniska hjälpmedlen i övrigt. På sätt flygförvaltningen framhållit är kostnadsökningen delvis också beroende av att en mycket avsevärd del av den ifrågavarande materielen är avsedd att tillverkas av inhemska leverantörer.

Vad angår de sålunda reviderade kostnadsberäkningarna läser kostnadsökningen till den del den beror av stegring i materiel- och arbetspriser vara oundgänglig. De fördyringar, som hänföra sig till utvecklingen på det tekniska området, lära icke heller kunna undgås, därest vårt flygvapen skall kunna fylla rimliga anspråk på ett modernt sådant. Beträffande slutligen de med utnyttjandet av inhemska industri sammanhängande kostnadsökningarna torde det få anses ligga i sakens natur, att kostnaderna per leveransenhet ställa sig högre vid fabriker, som äro i avsaknad av större erfarenhet på detta speciella område, än vid stora utländska fabriker med årslång fackerfarenhet. Ifrågavarande kostnadsökningar synas emellertid försvarliga med hänsyn till de påtagliga fördelar, som äro förknippade med att en omfattande inhemska industri på området därigenom möjliggöres med därav betingat större oberoende av utlandet i detta hänseende.

För min del finner jag mig därför böra tillstyrka, att därest riksdagen icke har något att däremot erinra, de sålunda framlagda kostnadsberäkningarna läggas till grund för flygmaterielanskaffningarna under budgetåren 1939/40—1942/43. Dock anser jag mig böra betona, att jag därmed icke tagit ställning till den väsentliga förskjutning de särskilda budgetåren emellan av de beräknade anslagsmedlen, som i förhållande till försvarsbeslutets beräkningar företagits uti de i detta ärende framlagda medelsbehovsplanerna. Frågan härom läser för varje budgetår få upptagas till särskilt bedömande.

På sätt flygförvaltningen anfört läser det vara av nöden att, därest anskaffningen av flygmateriel under nämnda tid skall kunna planenligt äga rum, avtal om leveranser och beställningar kunna träffas så snart som möjligt och delvis redan under innevarande budgetår. Bemyndigande för Kungl. Maj:t att föranstalta om träffande av dylika avtal inom ramen av de angivna kostnadsberäkningarna synes därför böra utverkas av riksdagen.

Såsom av det förut anförda framgår skulle vissa ränteutgifter, som i enlighet med de föreliggande leveransanbuderna komma att debiteras staten för förskott från leverantörerna, kunna undvikas, därest av kostnaderna för de ifrågavarande leveranserna en viss del, nämligen 7,325,000 kronor, kunde ställas till förfogande redan under budgetåret 1938/39 för likvidering av dessa förskott. Det räntebelopp, som härigenom skulle inbesparas, utgör enligt flygförvaltningens beräkningar 262,000 kronor. Då det onekligen måste anses innebära en fördel för staten, att utbetalandet av detta räntebelopp undviks, finner jag mig böra tillstyrka, att det nämnda beloppet, 7,325,000 kronor, för ändamålet anvisas redan för budgetåret 1938/39. Därav blir en följd, att den avsedda sammanlagda medelsanvisningen för de följande budgetåren kan minskas med motsvarande belopp. Beloppet ifråga torde böra upptagas som reservationsanslag å riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1938/39.

Utskottet.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag, får hemställa,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 25 februari 1938 anført och inom ramen av däri angivna kostnadsberäkningar föranstalta om träffande av avtal rörande beställning av flygmateriel för leverans under budgetåren 1939/40—1942/43;

b) till *vissa förskott å flygmaterielleveranser* under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 7,325,000 kronor.

Stockholm den 24 mars 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Nilsson* i Gränebo, *Nilsson* i Malmö, *Hansén*, *Asplund*, *Bergström*, *Nilsson* i Landeryd, *Andrén*, *Ström* i Lidköping, *Carlström*, *Nilsson* i Fredriksfält, *Magnusson* i Kalmar och *Nisser*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun, *Eriksson* i Stockholm, *Persson* i Falla, *Jonsson* i Eskilstuna, *Ward*, *Lindberg* i Umeå, *Isacsson*, *Olsson* i Staxäng, *De Geer* i Hanaskog, *Aqvist* och *Hansson* i Rubbestad.

Reservationer:

1) av herr *Lindberg* i Umeå, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Den exceptionellt höga utgiftsökningen för uppsättning av flygvapenorganisationen enligt 1936 års försvarsbeslut — enbart för första uppsättningsperioden 20,504,000 kronor — gör en förnyad omprövning av organisationens lämplighet nödvändig. Resultatet av en sådan omprövning bör framläggas för nästa års riksdag.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 149.»

2) av herr *Jonsson* i Eskilstuna.
